

45 ГОДИНИ СМЯХ НЕ СТИГАТ

На 1 април музеят „Дом на хумора и сатирата“ чества своя 45-ти юбилей с Ден на отворените врати и богата културна програма. Музеят е уникален културен институт за хумористично и сатирично изкуство без аналог в света и отдавна се е превърнал във визитна картичка на гр. Габрово и България.

Кратка история

Габрово (VIV век) „Имало едно време едно българско селище в полите на Балкана, където от сутрин до здрач ехтели чукове и наковални; кожари, абаджии, ножари, папукчии и гайтанджии майсторели изделия за чудо и приказ, впрягайки двигателната сила на водата. А сетне впрягали каруците си и се спущали към полето, за да продават своите ножове, брадви, гаванки, солници, шаяк, гайтан, грънци, пищялки – всичко. Ала за да им върви търговията, тези балканджии трябвало да умеят да вземат ума на клиентите си, да се шегуват, да се пазарят, да питат и разпитват. Хората били бедни и трудно купували, но когато занаятчиите от Балкана подхващали своите лакардии, хората от полето отваряли и сърцата, и кесите си. Така лека-полека габровските балканджии си създали име на добри търговци, които хем търсели сметка от всичко, хем продавали стоката си с усмивка и весела история. Габровци обичали да се надсмиват над себе си, а изглежда това се харесвало и на хората, с които правели алъш-вериш, та ето как още през VIII-XIX век започнали да се разпространяват смешни истории и случки, в които главният герой бил почтеният, но пресметлив и пестелив балканджия – габровец. По-късно се появило нарицателното име „габровец“ като есенция на габровския характер: бърз, находчив, остроумен, способен в суровите условия на Балкана от нищо да направи нещо. И докато славата работела в полза на габровци, те пък работели за въздигането на градчето си. Малките габровски работилнички се преобразявали в боботещи фабрики за текстил, кожи, обувки и ножове.

И Габрово от цветущ център на занаятите се превърнал във важно индустриално средище. Габровецът станал богат буржоа, но от старите си навици да пести и да извлича изгода от всичко не се отказвал. От разминаването между старите му привычки на пословичен пестеливец и новото му обществено положение се родили габровските анекдоти. Те се разнасяли не само от уста на уста, но през 20-те и 30-те години на XX век масово завзели територии във вестниците и печатни издания из цялата страна. Габровските анекдоти се превръщали в национален феномен. А замогналите се габровци се качвали на трена за Европа, където не само търсели нови пазари, но и попивали друга култура и традиции. Измежду армаганите, които носели у дома, били някоя и друга карнавална маска или атрибут, но най-вече идея как да разнообразят празниците си след тежките делници. През 30-те години на XX век по-богатите започнали да организират маскени балове с много музика и веселие до зори, а хората от средната класа излизали по улиците, преоблечени в стари дрехи и малко сажди за грим. Кой не би искал да бъде част от общото веселие в Габрово? Родили се веселите маскаради и улични шествия, които продължават и до днес“.

Това е историческият фон на културното наследство от местния фолклорен хумор и веселите карнавални традиции в Габрово, които благоприятстват раждането на идеята за създаването на Дома на хумора и сатирата. А той става реален факт на 1 април 1972 г. Основен двигател за реализирането на мащабната идея е първият му директор – Стефан Фъртунов (1926 – 2010), юриконсулт по

професия, но и запален събирач на габровски анекдоти. През 70-те години на XX век Габрово е домакин на Национален фестивал на хумора и сатирата, в рамките на който се провеждат карнавал, национални и международни изложби на карикатура, международно биенале на карикатурата и малката сатирична пластика, народно състезание по остроумие, национална награда за хумор и сатира в литературата, фестивал на комедийния и анимационния филм и други. В бъдеще основен организатор на всички тези изяви става Домът на хумора и сатирата.

Три години продължава реконструкцията на старата кожарска фабрика на братя Калпазанови преди Домът на хумора и сатирата да се настани в нея. Годината е 1975.

Започва бурното развитие на един уникален и модерен културен институт под мотото „Светът е оцелял, защото се е смял“, измислено от именития български сатирик Радой Ралин. В периода 1979 – 1990 година Домът натрупва богат художествен фонд от хумористични и сатирични произведения; провежда международни и национални конкурси като Международно биенале на хумора и сатирата в изкуствата (1973), Национален конкурс за литература „Георги Кирков“ (1975), Международен конкурс за литература „Хитър Петър“ (1977), Международен фестивал на комедийния филм (1981), Национална среща-наддумване „Благолаж“ (1985); започва постепенното изграждане на Парка на смеха (1981); издават се списание за хумор и сатира АПРОПО на четири езика (1983), каталози и албуми, сборници с хумористични разкази и вицове; открива

Čtyřicet pět let smíchu nestačí

1. dubna tohoto roku oslavilo 45. výročí muzeum Dům humoru a satiry. Tato kulturní instituce nemá ve světě analogii, a už dávno se změnila v emblematickou vizičku bulharského města Gabrova.

Říká se, že už v VIII. – XIX. stol. se vyprávěly humorné historky a příběhy, jejichž hrdinou byl vážený, prozíravý, avšak šetřivý Balkánek z Gabrova. Později se objevilo obecné podstatné jméno „Gabrovec“, vystihující směr gabrovského charakteru – rychlý, vynalézavý a důvtipný. V 30. letech XX. stol. začali bohatí občané organizovat maškarní bály plné hudby a veselí, které končily až před rozbřeskem. Postupně se z kulturního dědictví místního folkloru a veselých tradic městské čtvrti zrodila idea založit Dům humoru a satiry. Na 1. apríl 1972 se muzeum stalo faktem.

Začal mohutný rozvoj jedné unikátní a moderní kulturní instituce pod mottem: „Svět se zachoval, protože se smál“. Autorem sloganu je významný bulharský satirik Radoj Ralin. Během své existence muzeum shromáždilo bohatý umělecký fond humoristických a satirických tvoreb; organizuje národní i mezinárodní konkursy. V základním fondu muzea je dnes obsaženo 38 174 uměleckých prací. Dům humoru a satiry i nadále plní svou misi – „podporuje humoristickou tvorbu za pomoci mezinárodních konkursů, výstav a fór na téma humor a satira“.

Gabrovci nezapomínají na odkaz svých předků – Balkánců, a sice: když se ve světě o něčem hovoří, v Gabrovu se to již děje. Proto si již teď zajistili náhradní zemi, daleko mimo naši planetu, protože jeden nikdy neví... Jedná se o malou planetu jménem Gabrovo, s číslem 2206, objevenou 1. dubna 1976 a pojmenovanou právě po městě, které folklorní tradice místního humoru proslavily po celém světě. ◆

вече се прави. Затова и са се подсигурили с резервна площ, далеко извън пределите на земята – за всеки случай. Това е малката планета Габрово, под № 2206, открита на 1 април 1976 г. и наречена на името на града, чийто фолклорен хумор и традиции го прославиха по света! ◆

се първият в България Експериментален сатиричен вариететен театър (1985). Домът на хумора и сатирата създава специализирана библиотека за хумористични и сатирични издания и изгражда база-данни с адреси на хиляди творци и институти по света, които работят в областта на хумора. „Поточните линии“ в стара-

вият директор, Татяна Цанкова, разработва стратегии и планове, които целят преустройство на работата на културната институция при новите икономически условия. За 12 години Домът защитава 30 проекта по национални и европейски програми, благодарение на които се превръща отново в посещаван туристически обект. Допълнителното финансиране осигурява модернизация на 10-те изложбени зали с обща площ 8 000 кв. м; оборудване на звукозаписното студио; купуването на сървър и свързани в мрежа компютри на всяко работно място с постоянен достъп до Интернет; през 1998 г. е създадена първата уеб-страница на музея; разгръща се масирана информационна и рекламна дейност за привличане на повече туристи; програмата на институцията включва все повече образователни програми и издателски проекти, но акцентът остава върху съхраняване характера на Дома като музей на световното хумористично изкуство, чийто основен художествен фонд наброява 38 174 художествени произведения.

Днес, Домът на хумора и сатирата продължава да изпълнява своята мисия

„да поощрява създаването на хумористично творчество, като организира международни конкурси, изложби и форуми по въпросите на хумора и сатирата; да съхранява и популяризира хумористичното наследство на народите, отчитайки спецификата и традициите на всяка нация; да изпълнява ролята

на посредник и чрез силата на общочовешкия хумор да хвърля мостове между позиции на противопоставяне и нетолерантност в името на разбирателството и взаимозачитането на народите по света“.

Габровци и Домът не забравят старите завети на своите предци-балканджии, а именно: когато по света за нещо се заговори, в Габрово то

Дом на хумора и сатирата – фасада

Радой Ралин и Борис Димовски

Издателските проекти съхраняват автентичния габровски хумор

та кожарска фабрика работят на пълни обороти.

Но задухва „вятърът на промяната“ и през 1989 г. се сменя политическият режим в България. Домът е изправен пред финансови и кадрови проблеми, изострени от голямо наводнение на приземния етаж през 1991 г. Екипът на институцията е драстично съкратен до 26 души. Но-